

TERVISE ARENGU INSTITUUT

**HIV/AIDS-iga SEOTUD TEADMISED JA KÄITUMINE
GAY-INTERNETILEHEKÜLGI KÜLASTAVATE MEESTE SEAS**

KOOSTANUD: LIILIA LÕHMUS, AIRE TRUMMAL

TALLINN 2004

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÜLEVAADE UURIMUSE TEOSTAMISEST	4
2. VALIMI ÜLDISELOOMUSTUS.....	4
3. ELUVIIS.....	6
3.1. SÕLTUVUSAINETE TARVITAMINE.....	6
3.2. GAY KLUBIDE/SAUNADE KÜLASTAMINE.....	9
3.3. SEKSUAALSE ORIENTATSIOONI AVALIKUSTAMINE	10
4. TEADMISED HIV-I LEVIKUTEEDEST	11
5. HIV-IGA SEOTUD ARUSAAMAD.....	13
5.1. VALEARUSAAMAD HIV-I VÕIMALIKUST LEVIKUST	13
5.2. SUHTUMINE HIV-I NAKATUNUD INIMESTESSE	14
6. INFOALLIKAD HIV/AIDS-IST TEABE SAAMISEKS	15
7. SEKSUAALSUHTEDE JA KONDOOMI KASUTAMINE.....	16
7.1. SEKSUAALSUHTEDE ERINEVATE PARTNERITEGA.....	17
7.2. RISKIKÄITUMISE TASE SEKSUAALSUHETES	19
7.3. KONDOOMI KASUTAMATA JÄTMISE PÕHJUSED	22
7.4. HINNANG VÕIMALUSELE NAKATUDA HIV-I JA STLH-SSE	23
8. RISKIRÜHMAD	25
KOKKUVÕTE	26

Sissejuhatus

Järgnevas raportis on esitatud kokkuvõte 2004. aasta kevadel homo- ja biseksuaalsete meeste seas läbiviidud HIV/AIDS-i temaatilisest küsitlusest. Teostatud küsitlus on osa Tervise Arengu Instituudi poolt koordineeritava *Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria* Eesti programmi tegevuste monitooringust ja hindamisest.

Sihtrühma küsitlemine toimus interneti vahendusel. Seetõttu ei laiene antud uurimuse tulemused kogu homo- ja biseksuaalsete meeste sub-populatsioonile, vaid puudutavad gay-portaale kasutavaid mehi.

Kogu raporti vältel kasutatakse homo- ja biseksuaalsetest meestest rääkides rahvusvahelist väljendit „mehed, kes seksivad meestega“ (MSM). Korraldatud uurimuse eesmärgiks oli saada ülevaade MSM-ide:

- 1) HIV-nakkuse levikuteedega seotud teadmistest;
- 2) seksuaalsuhetega seotud riskikäitumise tasemest;
- 3) HIV/AIDS-i temaatikaga seotud väärarusaamadest ja stigmast.

Raport koosneb kaheksast peatükist. Esimeses kahes peatükis antakse ülevaade uurimuse teostamisest ning valimi sotsiaal-demograafilistest näitajatest. Kolmandas osas kirjeldatakse MSM-ide üldist eluviisi. Sellele järgneb ülevaade HIV-i levikuteedega seotud teadmistest ja väärarusaamadest ning HIV-positiivsusega seotud stigmatiseeriva suhtumise tasemest. Kuues peatükk annab ülevaate infoallikatest, kust küsitluses osalenud MSM-id sooviksid saada informatsiooni HIV/AIDS-iga seotud teemade kohta. Seitsmes peatükk vaatleb kondoomi kasutamise tavasid ning viimane osa kirjeldab erineva riskikäitumise tasemega grupe.

1. Ülevaade uurimuse teostamisest

Küsitluse läbiviimine

MSM-ide küsitlusankeedi koostamisel lähtuti suures osas 2003. aastal 10-29-aastaste laste ja noorte seas läbiviidud uurimuses¹ kasutatud küsimustest. Seksuaalse orientatsiooni avalikustamisega seotud küsimused pärinevad 2002. aastal Lätis, Leedus ja Eestis läbiviidud diskrimineerimist käsitlevast uurimusest.² Küsitlusankeet koostati koostöös Eesti Gayliiduga.

Andmete kogumine toimus ajavahemikul 12. märts kuni 04. mai 2004. Elektroonselt täidetavale ankeedile oli võimalik vastata kahel koduleheküljel: eestikeelsel lehel aadressiga www.gay.pri.ee ja venekeelsel lehel aadressiga www.gaycity.ee.

Elektroonselt vastatud ankeetide arvuks oli kokku 358. Peale enam kui ühel korral sisestatud (n=39) ja Eestis mitte elavate vastajate (n=7) andmete eemaldamist andmestikust oli analüüsiks sobilike ankeetide arv 312.

Andmete analüüs

Andmete analüüsiks vanuse lõikes on valim jagatud kolme vanusrühma: 14-19-, 20-29- ja 30-56-aastased. Rahvusega seoste leidmiseks on vastajad jagatud kahte rühma – eestlased ja muu rahvuse esindajad ehk mitte-eestlased. Respondente haridustaseme järgi liigitades kasutatakse neljast jaotust:

- 1) põhiharidus või alla selle,
- 2) keskharidus,
- 3) kutsekeskharidus,
- 4) kõrgharidus ja magistri- või doktorikraad.

Piirkondlike andmete esitamiseks on vastajad jagatud kolmeks:

- 1) Tallinn ja Harjumaa (raportis kasutatakse ka väljendit „Tallinna piirkond“),
- 2) Tartu ja Tartumaa (raportis kasutatakse ka väljendit „Tartu piirkond“),
- 3) muu Eesti.

Andmete kirjeldamisel on peamiselt kasutatud sagedustabelitega väljendatud tunnuste jaotumist. Kahe või enama tunnuse üldjaotusi on kirjeldatud risttabelite abil. Erinevuste hindamiseks gruppide vahel on kasutatud χ^2 (hii-ruutu), t-testi ja ANOVA-testi. Erinevus loetakse oluliseks, kui olulisuse nivoo $\alpha \leq 0,05$.

Uurimuse raport on koostatud augustis-septembris 2004.

2. Valimi üldiseloostus

Uurimuse valimi suuruseks on 312 ankeedile vastajat. 59% (n=181) seksuaalse orientatsiooni küsimusele vastanutest peavad ennast homoseksuaalseks ja 41% (n=126) biseksuaalseks meheks. 5 vastajat ei märkinud oma seksuaalset orientatsiooni.

Vanus

Vastajate keskmiseks vanuseks on 27,7 ($\pm 0,6$) aastat. Noorimad vastajad on 14-aastased (n=2) ning vanimad 56-aastased (n=2). Suurima vanusgrupi moodustavad 20-24-aastased – ligi kolmandik respondentidest (vt tabel 1).

¹ L. Lõhmus, A. Trummal, M. Harro (2003): HIV/AIDS-i teemaikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas. Tallinn: TAI

² *Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia* (2002). Vilnius: LGL

Tabel 1: Valimi vanuseline struktuur

Vanusrühm	n	%
14-19-aastased	60	19,5
20-29-aastased	135	43,8
sh 20-24-aastased	92	29,8
sh 25-29-aastased	43	14,0
30-56-aastased	113	36,7
sh 30-34-aastased	41	13,3
sh 35-56-aastased	72	23,4
KOKKU	308	100,0
märkimata	4	

Et andmete analüüsi käigus esitatud viies vanusrühmas gruppide vahel olulisi erinevusi ei ilmnunud, on uurimuse tulemuste kirjeldamisel kasutatud kolme vanusrühma: 14-19-, 20-29- ja 30-56-aastased.

Rahvus

Vastanutest kolmveerandi moodustavad eestlased. Kõige enam on eestlasi 30-56-aastaste vanusrühmas. Antud grupis on nende osatähtsus oluliselt suurem võrreldes 20-29-aastastega. Venelased moodustavad kogu valimist umbes viiendiku (vt tabel 2).

Tabel 2: Vastajate rahvus vanusrühmades

Vanusrühm	eestlased		venelased		muu rahvus		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%
14-19-aastased	44	73,3	15	25,0	1	1,7	60	100,0
20-29-aastased	93	68,9	37	27,4	5	3,7	135	100,0
30-56-aastased	97	85,9	11	9,7	5	4,4	113	100,0
KOKKU	238	76,3	63	20,2	11	3,5	312	100,0

Edasises analüüsis on valim rahvuste lõikes jagatud kaheks: eestlased ja mitte-eestlased. Viimatimainitud gruppi kuuluvad lisaks venelastele ka vastajad, kes märkisid muu rahvuse (kogu valimis moodustavad nad 3,5%). Muu rahvuse all mainiti: armeenlane (n=1), juut (n=1), sakslane (n=1), soomlane (n=6), ukrainlane (n=1), valgevenelane (n=1).

Haridus

Andmeid haridustasemete lõikes analüüsid on aluseks võetud vastajate kõrgeim omandatud haridus. Suurima grupi (umbes kolmandiku) moodustavad kõrgharidusega vastajad; järgnevad kesk- ja kutsekeskharidusega respondendid. Eeltoodust erinevad kõige nooremad, 14-19-aastased vastajad (vt tabel 3).

Tabel 3: Vastajate haridus vanusrühmades

Haridustase	14-19-aastased		20-29-aastased		30-56-aastased		KOKKU	
	n	%	n	%	n	%	n	%
põhiharidus või alla selle	30	53,6	7	5,2	2	1,8	39	13,2
keskharidus	22	39,3	36	26,9	17	15,0	75	24,4
kutsekeskharidus	4	7,1	34	25,4	36	31,9	74	24,4
kõrgharidus	-	-	53	39,5	51	45,1	104	34,3
magistri- või doktorikraad	-	-	4	3,0	7	6,2	11	3,7
KOKKU	56	100,0	134	100,0	113	100,0	303	100,0
märkimata							9	

Kuna magistri- ja doktorikraadiga vastajate osakaal valimis on vaid umbes neli protsenti, on nad analüüsis arvatud ühte gruppi kõrgharidusega respondentidega.

Elukoht

Rohkem kui pooled vastanutest elavad Tallinnas ning ligi viiendik Tartus. Tabelis 4 on näidatud, kuidas vastajad jaotuvad kolme piirkonda – Tallinn ja Harjumaa, Tartu ja Tartumaa ning muu Eesti. Antud jaotust kasutatakse ka edaspidises analüüsis.

Erinevaid piirkondi haridustaseme alusel võrreldes on näha, et Tallinna ja Tartu piirkonnas on võrreldes muu Eestiga oluliselt enam kõrgeima haridusega vastajaid. Kui Tallinna ja Tartu piirkonnas on kõrgharidusega inimeste osakaal pisut rohkem kui nelikümmend protsenti, siis mujal Eestis on neid neljandiku jagu.

Vanust ja rahvust arvesse võttes piirkondade vahel olulisi erinevusi ei esinenud.

Tabel 4: Vastajate jagunemine piirkondadesse

Piirkond	n	%
Tallinn ja Harjumaa	193	61,9
sh Tallinn	179	57,4
sh Harjumaa	14	4,5
Tartu ja Tartumaa	55	17,3
sh Tartu	54	17,3
sh Tartumaa	1	0,3
muu Eesti	65	20,8
sh Ida-Virumaa	15	4,8
sh Jõgevamaa	1	0,3
sh Järvamaa	4	1,2
sh Läänemaa	2	0,7
sh Lääne-Virumaa	6	1,9
sh Põlvamaa	2	0,7
sh Pärnumaa	5	1,6
sh Raplamaa	2	0,7
sh Saaremaa	4	1,2
sh Viljandimaa	6	1,9
sh Võrumaa	2	0,7
sh märkimata	16	5,1
KOKKU	312	100,0

3. Eluviis

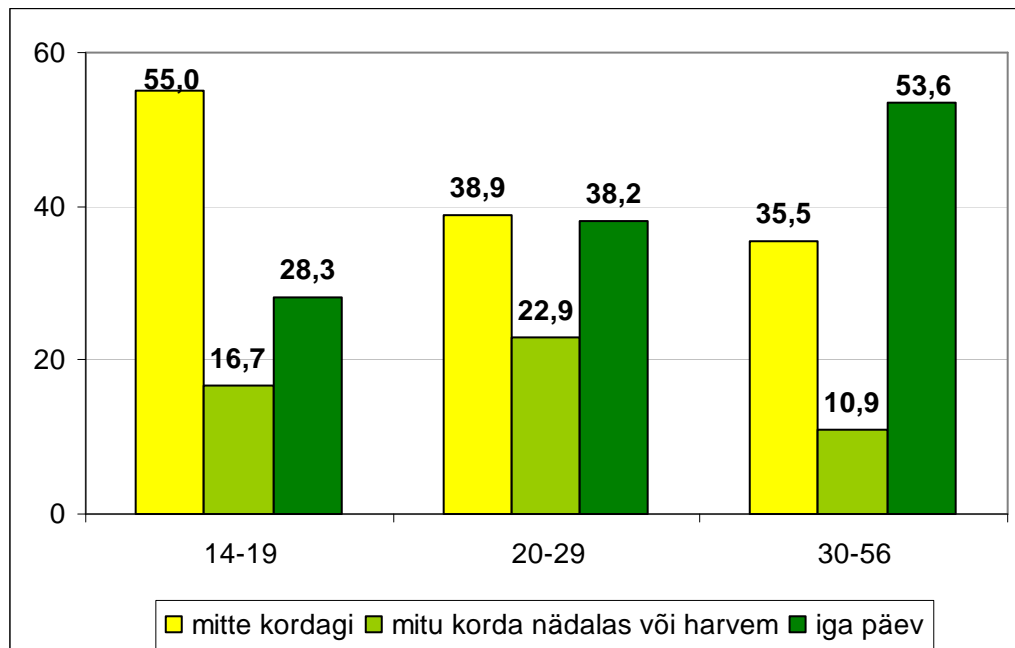
Järgnev peatükk annab lühida taustaülevaate küsitletud MSM-ide sõltuvusainete tarvitamise harjumustest, gay klubide/saunade külastamise sagedusest ning seksuaalse orientatsiooni avalikustamisega seonduvast. Andmeid küsiti küsitlusele eelnenud 6 kuu kohta.

3.1. Sõltuvusainete tarvitamine

Suitsetamine

Küsitlusele vastanud MSM-ide seas on neid, kes eelnenud 6 kuu jooksul kordagi ei suitsetanud, sama suur hulk, kui igapäevaselt suitsetajaid – vastavalt 41% ja 42%. Mitu korda nädalas või harvem suitsetas antud perioodil 17%.

Vanusgrupiti andmeid analüüsid selgub, et vanusega mittersuitsetajate osakaal väheneb ja igapäevasuitsetajate osatähtsus suureneb. Kui 14-19-aastaste hulgas suitsetab iga päev veidi üle neljandiku vastanutest, siis 30-56-aastaste seas üle poole (vt joonis 1).

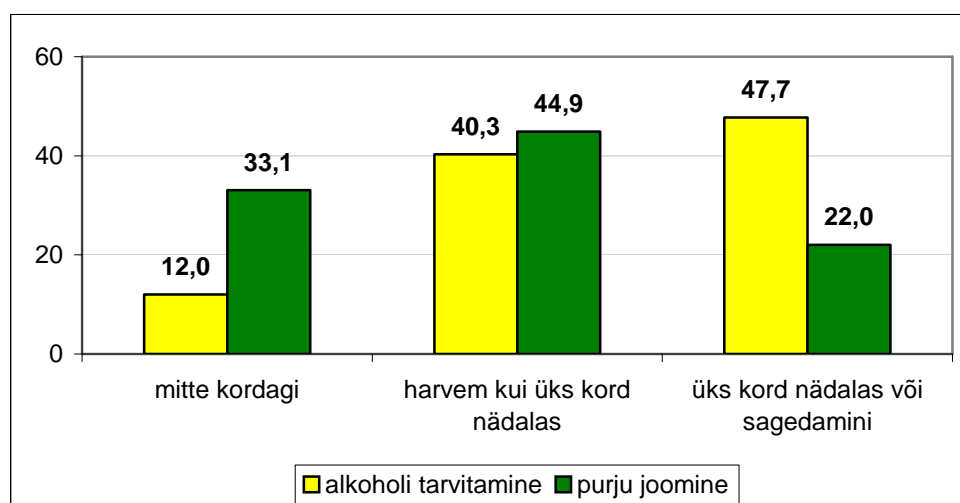

Joonis 1: Suitsetamise sagedus viimase 6 kuu jooksul vanusgruppide lõikes(%)

Muid sotsiaal-demograafilisi andmeid aluseks võttes olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Alkoholi tarvitamine

Ligi pooled respondentidest olid viimase 6 kuu jooksul alkoholi tarvinud üks kord nädalas või sagedamini. Nädalas korra või enam kordi ennast purju joonuid esines veidi üle viiendiku. Kordagi ei olnud viimase poole aasta vältel alkoholi tarvinud pisut rohkem kui kümnendik ja purjus ei olnud kordagi kolmandik vastanutest (vt joonis 2).

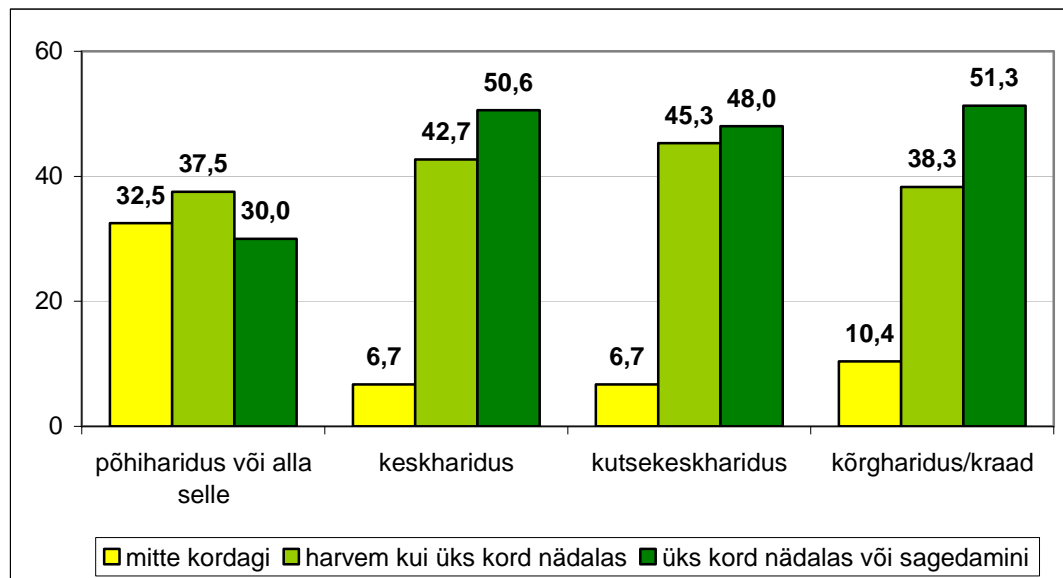
Joonis 2: Alkoholi tarvitamise ja purju joomise sagedus viimase 6 kuu jooksul (%)

Vanusgrupiti tuli erinevus esile alkoholi tarvitamise puhul. Võrreldes teiste vanusgruppidega on 14-19-aastaste seas vähem neid, kes küsitlusele eelnend 6 kuu jooksul oli alkoholi tarvinud üks kord nädalas või sagedamini – 33%. Erinevus oli oluline võrreldes 20-29-aastastega (54%).

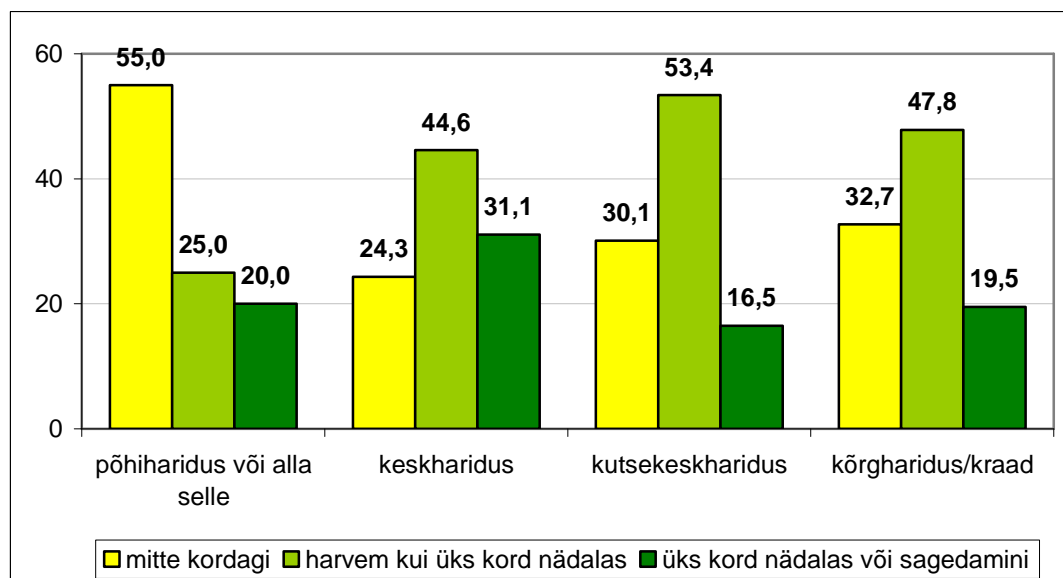
Gruppidevahelisi erinevusi tuli ilmsiks ka haridustasemete lõikes ja seda nii alkoholi tarvitamise puhul üldiselt kui purju joomise osas. Põhihariduse või sellest madalama haridustasemega vastajate seas oli kõige enam taolisi MSM-me, kes ei olnud viimase poole aasta vältel kordagi

alkoholi tarvitanud (kolmandik) ja purjus olnud (veidi üle poole). Kesk-, kutsekesk- ja kõrgharidusega vastajate hulgas ei olnud 6 kuu jooksul alkoholi tarvitanud umbes kümnendik. Purjus ei olnud kordagi keskharidusega vastanutest veerand ning kutsekesk- ja kõrgharidusega vastanutest umbes kolmandik (vt joonis 3 ja 4).

Olulised gruppidevahelised erinevused tulid ilmsiks ka nende osas, kes olid ennast purju joonud harvem kui üks kord nädalas. Põhiharidusega või alla selle tasemega vastajate seas oli selliselt käitujaid kõige vähem – veerand vastajatest.

Joonis 3: Alkoholi tarvitamise sagedus viimase 6 kuu jooksul haridustasemete lõikes (%)

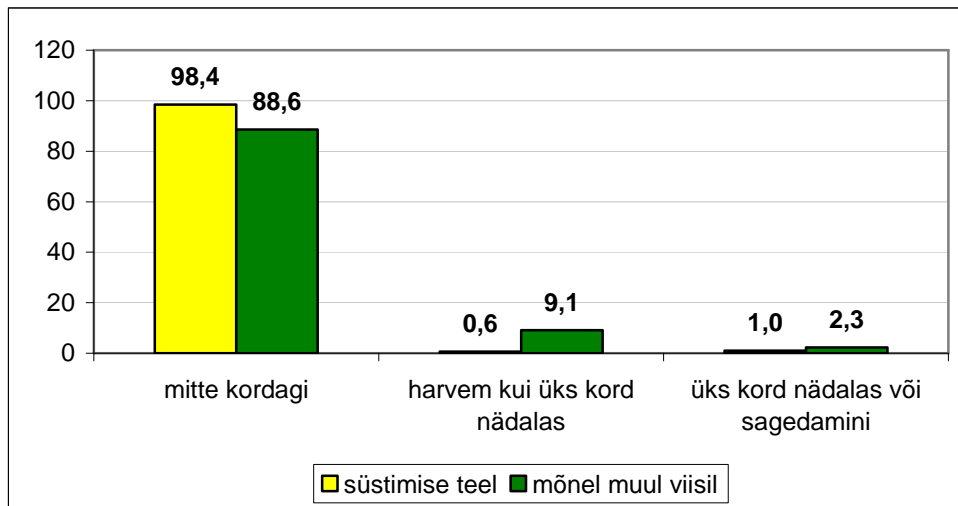

Joonis 4: Purju joomise sagedus viimase 6 kuu jooksul haridustasemete lõikes (%)

Elukohtade lõikes tuli erinevus ilmsiks nende puhul, kes olid alkoholi tarvitanud vähemalt kord nädalas (mis on sageduse skaalal kõige kõrgem näitaja). Tallinna ja Tartu piirkonnas tarvitas alkoholi üks kord nädalas või sagedamini rohkem kui pooled vastajatest. Teistes regioonides jäi antud näitaja alla kolmandiku.

Narkootikumide tarvitamine

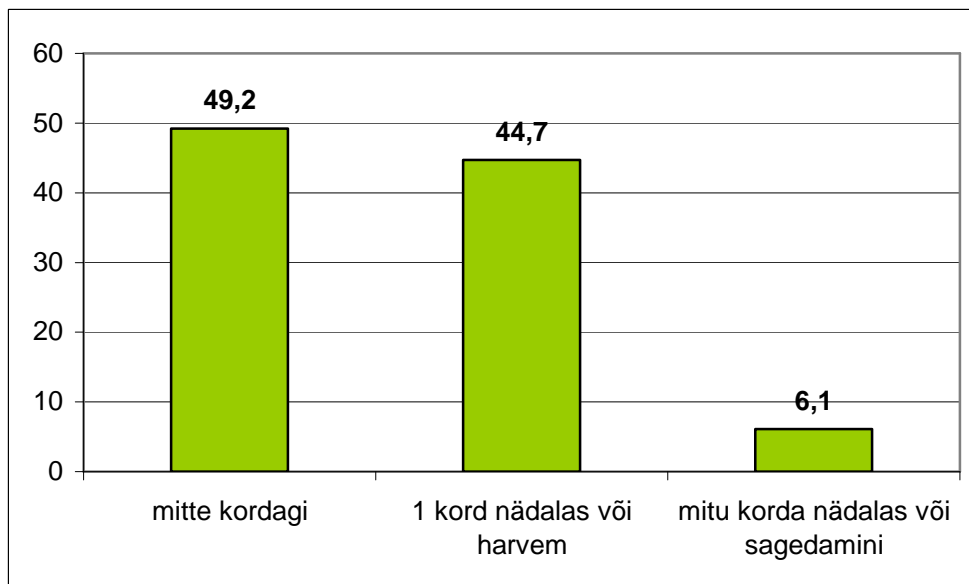
Interneti kodulehekülgede vahendusel ankeedile vastanud MSM-idel ei ole suuri kokkupuuteid narkootikumidega – viimase poolaasta jooksul oli narkootikume tarvitanud umbes kümnendik küsitletutest. Narkootikumide süstimisega oli kokku puutunud paar protsenti vastanutest (vt joonis 5).

Joonis 5: Narkootikumide tarvitamise sagedus tarvitamise viiside lõikes (%)

3.2. Gay klubide/saunade külastamine

MSM-idelt uuriti ka seda, millise sagedusega nad külastavad gay klubisid ja saunu. Umbes pooled vastanutest ei olnud seda viimase 6 kuu jooksul kordagi teinud. Veidi alla poole olid gay klubisid/saunu külastanud maksimum korra nädalas ning ülejäänud kuus protsenti olid seda teinud mitmeid kordi nädalas (vt joonis 6).

Joonis 6: Gay klubide/saunade külastamine viimase 6 kuu jooksul (%)

Vanusgruppides erinevad oluliselt 14-19-aastased, kellede seas ei olnud kordagi gay klubi/sauna külastanud 67% vastanutest (kuivõrd vanusrühm sisaldab ka alaealisi vastajaid). Vanematest vastajatest ei olnud nimetatud vaba aja veetmise kohti kordagi külastanud veidi alla poole.

Erinevus tuli esile ka nende seas, kes olid klubisid/saunu külastanud üks kord nädalas või harvem – 14-19-aastastest 23%, ülejäänud vastajatest pooled.

Rahvust arvesse võttes näeme erinevust MSM-de seas, kes külastasid küsitlusele eelnenud poolaastal gay klubisid/saunu mitmeid kordi nädalas – eestlastest kuulus siia 8%, muust rahvusest vastajate seas ei olnud antud sagedusega gay-kohtade külastajaid.

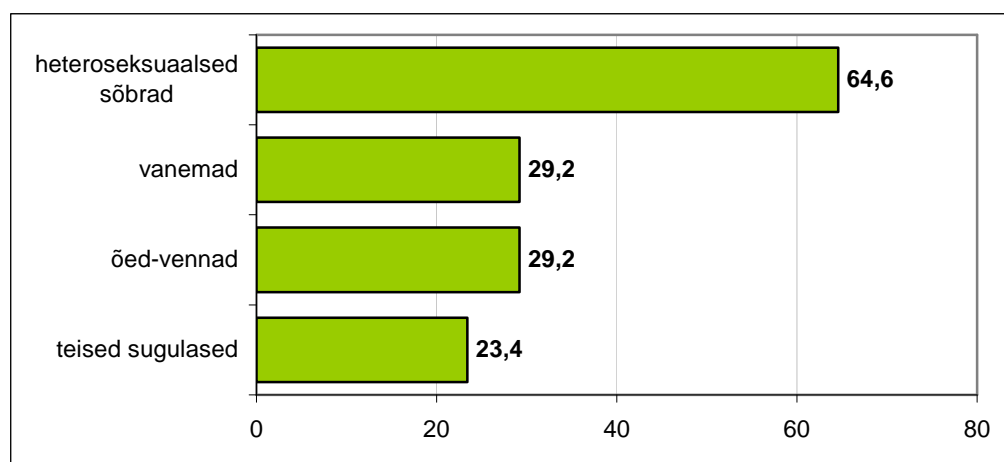
Haridustaseme põhjal erinevad teistes oluliselt vastajad, kelle on põhiharidus või alla selle. Neist ei olnud kordagi gay klubisid/saunu külastanud 75%, ülejäänud haridustasemetega vastajatest umbes pooled. Üks kord nädalas ja harvem oli madalaima haridusega vastajatest klubisid/saunu külastanud 13%, ülejäänutest umbes pooled.

Elukoha lõikes olulisi erinevusi ei ilmnenud.

3.3. Seksuaalse orientatsiooni avalikustamine

65%-i küsitletud MSM-ide puhul teavad nende seksuaalset orientatsiooni kas kõik või mõned heteroseksuaalsed sõbrad, 30%-i puhul teavad seda vähemalt osad õed-vennad ning 23%-i puhul kõik või mõned sugulased (v.a. õed-vennad ja vanemad). 29%-i MSM-ide vähemalt üks vanem on nende seksuaalsest orientatsioonist teadlik.

Kokkuvõttes on näha, et valdav enamus küsitletute sugulastest ei tea nende bi- või homoseksuaalsusest, heteroseksuaalsete sõprade puhul on aga tendents vastupidine (vt joonis 7). Täpsemad andmed on näidatud tabelites 5 ja 6.

Joonis 7: Seksuaalse orientatsiooni avalikustamine tuttavate tüübi kaupa (%)
Arvestatud kokku need, kes märkisid „kõik neist“ ja „mõned neist“

Tabel 5: Vanemate teadlikkus vastaja seksuaalsest orientatsioonist

Kes vanematest teavad	n	%
mõlemad vanemad	50	16,2
ainult ema või ainult isa	40	13,0
kumbki ei tea	218	70,8
KOKKU	308	100,0
märkimata	4	

Tabel 6: Lähema suhtlusringkonna teadlikkus vastaja seksuaalsest orientatsioonist

Kes teavad	kõik neist		mõned neist		ei tea		KOKKU		märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	n
õed-vennad	57	19,6	28	9,6	206	70,8	291	100,0	21
teised sugulased	20	6,9	48	16,5	223	76,6	291	100,0	21
heteroseksuaalsed sõbrad	52	17,3	143	47,5	106	35,2	301	100,0	11

32% vastanutest on oma seksuaalsest orientatsioonist rääkinud ühele või mitmele töökaaslasele/ koolikaaslasele.

Antud andmete analüüsiks vanuse, rahvuse, hariduse, elukoha ja seksuaalse orientatsiooni lõikes on MSM-id jagatud kahte rühma:

- 1) vastajad, kelle perekonnast ja tutvusringkonnast ei tea tema seksuaalsest orientatsioonist keegi – 32% vastanutest;
- 2) vastajad, kelle seksuaalsest orientatsioonist on teadlikud kas mõned või kõik perekonnast ja/või tutvusringkonnast – 68% vastanutest.

Arvesse on võetud vaid need MSM-id, kes on vastanud kõigile antud teemat puudutavatele küsimustele (n=284, 91% kõikidest vastanutest).

Vanusgrupiti selgus, et 14-19-aastaste seas on kõige enam neid, kelle pere- ja tutvusringist keegi ei tea tema seksuaalsest orientatsioonist – 44%. Statistiliselt oluliselt erineb antud grupp 20-29-aastastest, kelle seas antud kontingent moodustab 25%. 30-56-aastaste seas leidub selliseid MSM-e 32%.

Haridustasemete võrdlemisel tuli ilmsiks, et põhihariduse või sellest madalama haridustasemega vastanute seas leidis kõige enam MSM-e, kelle seksuaalsest orientatsioonist ei olda lähemas suhtlusringkonnas teadlikud – 51%. Nii keskhariduse kui kutsekeskharidusega vastajate seas oli taolisi vastajaid pisut rohkem kui neljandik; kõrghariduse või kraadiga MSM-ide seas umbes kolmandiku jagu.

Biseksuaalsete meeste seas on palju enam neid, kelle seksuaalsest orientatsioonist pere-liikmed ja heteroseksuaalsed sõbrad teadlikud ei ole – 53%. Homoseksuaalsete meeste hulgas on antud näitaja 17%.

4. Teadmised HIV-i levikuteedest

Selgitamaks gay-internetilehekülgi külastavate MSM-ide teadmiste taset, esitati ankeedis viis küsimust, mis on näidatud tabelis 7. Tabelist näeme, et vastajad on kõige enam kursis sellega, et teistega ühise süstla kasutamisel võib nakatuda HIV-i ja et ka terve väljanägemisega inimene võib olla nakkuse kandja. Nende küsimuste puhul ligineb õigesti vastanute hulk sajale protsendile. Vähem on õige vastuse valinuid seksuaalvahekorda puudutavate küsimuste osas ning kõige väiksem hulk vastanuid on kursis sellega, et sääsed ei levita HIV-nakkust. Viimatimainitu osas on ligi kolmandiku jagu ka neid, kes ei oska antud küsimusele vastata. Teiste küsimuste puhul on vastusevarianti „ei oska öelda“ valinuid alla kümnendiku.

Tabel 7: HIV-i levikuteedega seotud teadmised (%)

Küsimus	jah	ei	ei oska öelda
1. Kas inimene saab ennast kaitsta HIV-i nakatumise eest kasutades kondoomi alati iga seksuaalvahekorra ajal?	77,7*	16,7	5,6
2. Kas inimene saab ennast kaitsta HIV-i nakatumise eest olles vahekorras ühe kindla nakatumata partneriga?	66,8	26,6	6,6
3. Kas inimene võib nakatuda HIV-i süstides süstlaga, mida keegi enne teda on kasutanud?	97,7	1,6	0,7
4. Kas inimene võib nakatuda HIV-i sääsehammustuse kaudu?	16,2	52,8	31,0
5. Kas inimene, kes näeb terve välja, võib olla nakatunud HIV-i?	95,7	1,3	3,0

* tumedamas kirjas on märgitud õiged vastused

Andmeid edasi analüüsid ilmnes üksikute küsimuste osas gruppidevahelisi erinevusi:

- Teadmine, et alati kondoomi kasutades saab ennast HIV-i nakatumise eest kaitsta, on muust rahvusest vastajatega võrreldes oluliselt kõrgem eestlaste seas (eestlased – 82%, mitte-eestlased – 63%).
- Elukohta analüüsi aluseks võttes ilmnes, et Tallinna piirkonna elanike teadmised kondoomi kasutamise küsimuse osas olid oluliselt paremad Eesti teiste piirkondade esindajate teadmistest (Tallinn – 82%, muu Eesti – 62%). Erandi moodustas siin Tartu koos Tartumaaga.
- Sääsehammustusega seotud küsimuse puhul teadsid kõrgharidusega vastajad madalaima haridustasemega MSM-idest oluliselt enam, et antud viisil ei nakatuta (kõrghariduse või kraadiga vastajad – 64%, põhihariduse või alla selle tasemega vastajad – 38%).

Eelnevad on vastused igale teadmisi puudutavale küsimusele esitatud eraldi. Rahvusvaheliselt kasutatav HIV-i alaste teadmiste indikaator arvutatakse aga viie küsimuse põhjal kokku.³ Indikaatori jaoks vaadatakse kõigile viiele küsimusele õigesti vastanute arvu ja jagatakse see kõikide ankeedile vastanute arvuga.

Nägime, et igat küsimust eraldi vaadates ei jää õigesti vastanute osakaal ühegi küsimuse puhul alla poole. Kasutades analüüsiks koondindikaatorit selgub, et kõigile viiele küsimusele korraga suutis õieti vastata alla kolmandiku MSM-idest – 29%.

Võttes aluseks haridust selgub, et kõige kõrgem teadmiste tase on kõrgharidusega vastajatel – 38% kõigile küsimustele õieti vastanud. Oluliselt erineb antud näitaja kutseharidusega vastajatest – nende hulgas leidub 19% teadmisteindikaatori kõigile osadele õieti vastanud. Kahe madalama astme haridustasemega vastajate puhul ei ole erinevus statistiliselt oluline.

Vanust, rahvust ja elukohta aluseks võttes olulisi erinevusi ei ilmnenud.

Kõige suuremat negatiivset mõju avaldab teadmisteindikaatorile küsimus, mis on seotud HIV-i võimaliku levikuga sääsehammustuse kaudu. Kui indikaatori arvutamisel sääsehammustuse küsimus välja jätta (vaadates nende hulka, kes on õieti vastanud neljale küsimusele), tõuseb teadmiste tase üle kahekümne protsendi – 51%-ni.

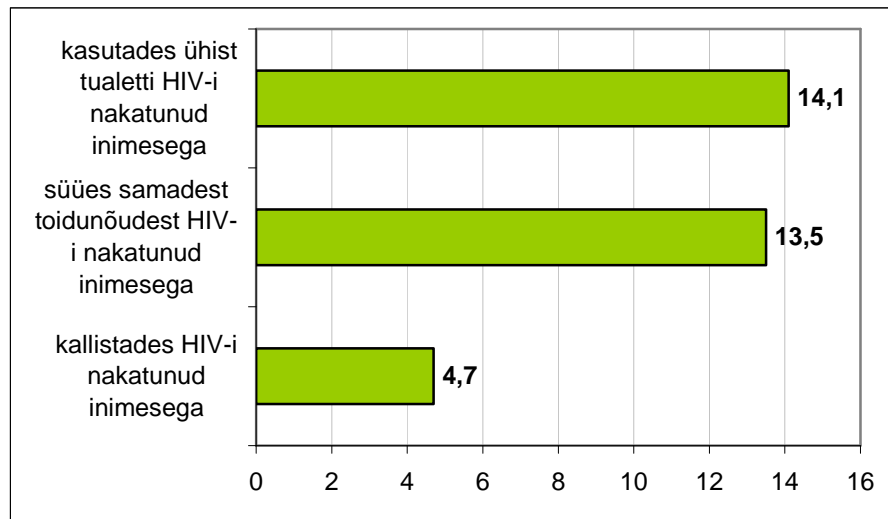
³ Vt näiteks: UNAIDS (2002): *Monitoring the Declaration of Commitment on HIV/AIDS. Guidelines on Construction of Core Indicators*. Geneva: UNAIDS

5. HIV-iga seotud arusaamad

Selgitamaks küsitletud MSM-ide HIV-iga seotud arusaamu ja seisukohti, esitati vastajatele kolm väidet HIV-i võimaliku leviku kohta olmekontaktides ning viis väidet seotuna HIV-i nakatunud inimestega suhtlemisega. Väidetele paluti vastata 5-pallisel skaalal – “täiesti nõus”, pigem nõus”, “pigem ei ole nõus”, “üldse ei ole nõus” ja “ei oska öelda”. Järgnevalt on andmeid vaadatud liites kokku kaks väitega nõustuvat vastusevarianti (“nõus”) ja kaks mittenõustuvat vastusevarianti (“ei ole nõus”). „Ei oska öelda“ vastuse andjad on analüüsist välja jäetud.

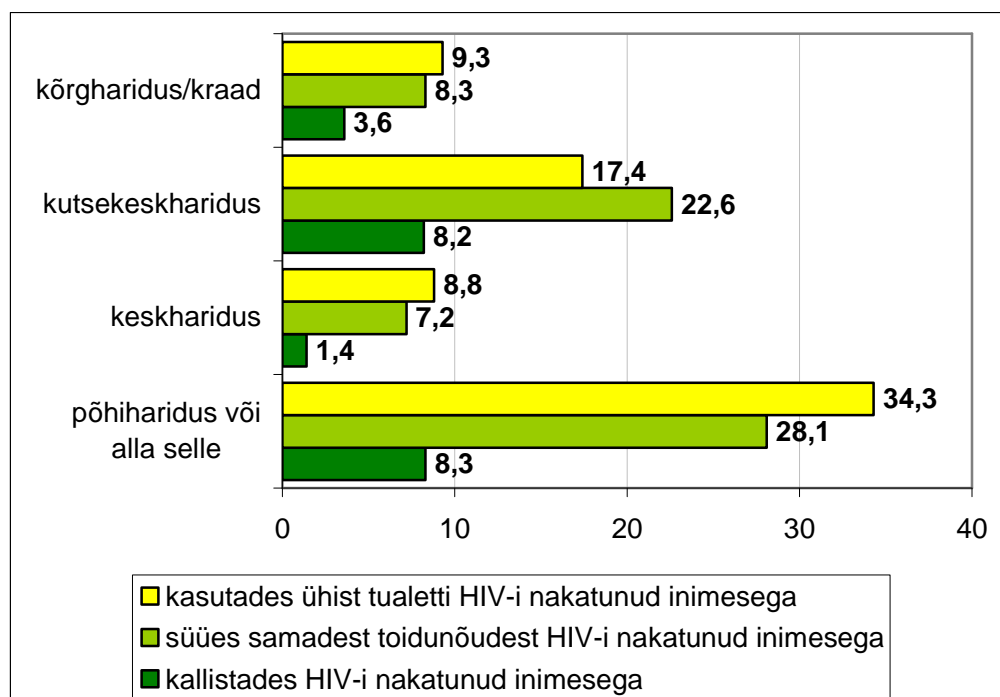
5.1. Valearusaamad HIV-i võimalikust levikust

Üldiselt võib andmeid vaadates väita, et gay-internetilehekülgi külastavate MSM-ide seas on HIV-i levikuga seotud valearusaamad vähe levinud. Üle kümnendiku vastanutest leidis, et HIV-i võib nakatuda süües samadest toidunõudest HIV-positiivse inimesega või kasutades ühist tualetti. Nende hulk, kes uskusid, et HIV-i võib nakatuda kallistades, jäi viie protsendi ringi (vt joonis 8).

Joonis 8: Vastajad, kes nõustuvad, et HIV-i võib nakatuda olmekontaktide kaudu (%)

Vastajate alagruppe võrreldes tuli kõige enam erinevusi ilmsiks haridustaset aluseks võttes. Põhihariduse ja alla selle tasemega ning kutsekeskharidusega vastajate seas on väärarusaamad enam levinud kui keskkhariduse ning kõrghariduse/kraadiga vastajate hulgas. Statistiliselt oluline erinevus ilmnis samade toidunõude ja ühise tualeti kasutamise seotud väidete osas (vt joonis 9).

Joonis 9: Vastajad, kes nõustuvad, et HIV-i võib nakatuda olmekontaktide kaudu haridustasemete lõikes(%)

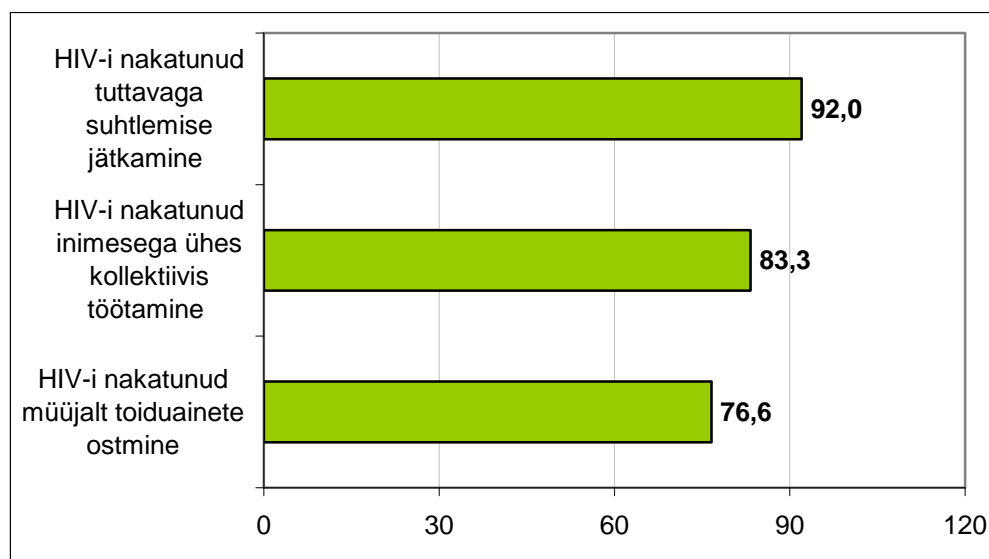
Väite puhul „Kasutades HIV-i nakatunud inimesega ühist tualetti võib ka ise HIV-i nakatuda“, on olulist erinevust märgata vanus- ja rahvusgruppide lõikes:

- 30-aastaste ja vanemate seas on nimetatud vaele arusaam oluliselt vähem levinud kui nooremate hulgas. Kui 30-56-aastastest arvas 5%, et tualetist võib HIV-nakkust saada, siis 20-29-aastastest 18% ja 14-19-aastastest 25%.
- Antud väärarusaam on eestlaste seas muu rahvuse esindajatega võrrelduna vähem levinud (eestlased - 12%; mitte-eestlased – 22%).

5.2. Suhtumine HIV-i nakatunud inimestesse

65% küsitletud MSM-idest leiavad, et HIV-i nakatunud inimene peab sellest oma sõpradele ja tuttavatele teada andma. 25% on arvamusel, et HIV ja AIDS on eelkõige narkomaanide probleem.

Valdav osa küsitletutest on nõus HIV-i nakatunud inimestega erinevates olmekontaktides kokku puutuma. Üle üheksakümne protsendi vastanutest ei lõpetaks oma tuttavaga suhtlemist saades teada tema nakatumisest, üle kolmveerandi nõustuks töötama ühes kollektiivis HIV-i nakatunud inimesega ning ostma toiduaineid poest, kus müüja on HIV-positiivne (vt joonis 10).

Joonis 10: Vastajad, kes on nõus suhtlema HIV-i nakatunud inimestega (%)

Erinevaid grupe analüüsidel olulisi erinevusi ei ilmnenu.

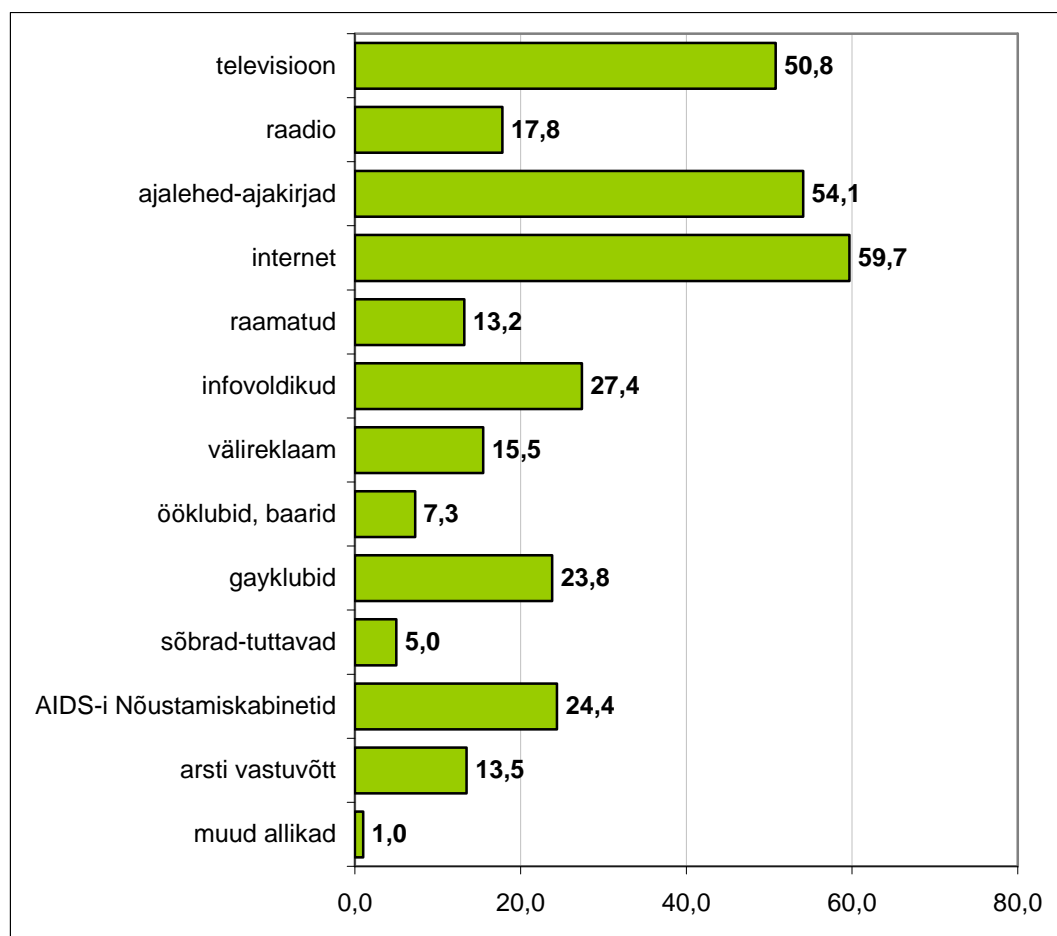
Analoogselt korrektsete teadmiste indikaatoriga on välja arvatud HIV-positiivsusega seotud tolerantsust puudutav indikaator, kuhu on arvestatud nende vastajate hulk, kes on nn tolerantselt vastanud kõigile eelnevalt käsitletud kolmele küsimusele:

- lõpetaksin oma tuttavaga suhtlemise, kui ta on nakatunud HIV-i (vastused „üldse ei ole nõus“ ja „pigem ei ole nõus“);
- oleksin nõus töötama ühes kollektiivis inimesega, kes on nakatunud HIV-i (vastused „täiesti nõus“ ja „pigem nõus“);
- lõpetaksin toiduainete ostmise kauplusest, kus müüja on nakatunud HIV-i (vastused „üldse ei ole nõus“ ja „pigem ei ole nõus“).

Kui üksikute küsimuste puhul oli nõus HIV-positiivse inimesega kokku puutuma üle kolmveerandi vastajatest, siis eeltoodud viisil arvatud indikaatori näitaja on mitukümmend protsenti madalam – 49%. Gruppidevahelisi erinevusi ei esinenud.

6. Infoallikad HIV/AIDS-ist teabe saamiseks

Muuhulgas küsiti MSM-idelt selle kohta, kust oleks neil kõige mugavam saada HIV/AIDS-i teematikaga seotud informatsiooni. Analüüs näitab, et kõige enam soovitakse teavet saada läbi interneti, ajalehtede-ajakirjade ja televisiooni – nimetanud teabekanaaleid valib üle poole vastanutest. Kõige vähem valitud infoallikateks on sõbrad-tuttavad, ööklubid-baarid ning arsti vastuvõtt. Infovoldikuid, AIDS-i Nõustamiskabinette ja gayklubisid peab sobivaks teabekanaliks umbes veerand vastanutest (vt joonis 11).

Joonis 11: Eelistatud infoallikad teabe saamiseks HIV/AIDS-i kohta (%)

Vanusgrupiti andmeid analüüsid esile vaid üks erinevus. 20-29-aastaste seas on nii noorema kui vanema vanusrühmaga võrreldes enam neid, kes eelistaks teavet saada infovoldikutest. 20-29-aastastest peab infovoldikut käepäraseks rohkem kui kolmandik vastanutest; 14-19- ja 30-56-aastastest viiendik.

Erinevaid haridustasemeid vaadates selgub, et põhiharidusega või alla selle tasemega vastajatest peavad vaid 3% heaks infoallikaks raamatuid. Antud tulemus erineb oluliselt kõrghariduse/kraadiga vastajatest, kelle seas antud näitaja on 16%. Interneti vahendusel teabesaamise võimalust hindas madalaima haridusega vastajatest sobivaks 44%, kõrgemate haridustasemetega MSM-idest veidi üle kuuekümne protsendi.

7. Seksuaalsuhted ja kondoomi kasutamine

Järgnev peatükk annab ülevaate MSM-ide seksuaalsuhetest ja riskiva seksuaalkäitumise tasemest. Samuti vaadeldakse, millistel põhjustel ei kasuta küsitletud bi- ja homoseksuaalsed mehed kondoomi ning kui suureks hindavad nad ise oma riski nakatuda sugulisel teel levivatesse haigustesse.

7.1. Seksuaalsuhted erinevate partneritega

Meespartnerite hulka viimase 6 kuu jooksul märkis ankeeti 81% kõikidest vastanutest (252 MSM-i), neist anaalseksi partnerite arvu märkis 79% (200 MSM-i).

Tunnuste „meespartnerite arv viimase 6 kuu jooksul“ ja „anaalseksi partnerite arv viimase 6 kuu jooksul“ puhul esines muuhulgas ka üksikuid väga kõrgeid väärtusi (näiteks 87 n=1, 77 n=1, 75 n=1). Et taolised äärmused vastajate hulgas viivad esitatava partnerite arvu keskmise tasakaalust välja, eemaldati keskmiste partnerite arvu arvutamisel 2,5% kõige kõrgemaid väärtusi ja 2,5% kõige madalmaid väärtusi.

Interneti vahendusel ankeedile vastanud MSM-idel oli küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul keskmiselt 4,7 ($\pm 0,4$) meessoost seksuaalpartnerit ning 2,8 ($\pm 0,2$) anaalseksi partnerit. Partnerite arvu poolest homo- ja biseksuaalsed mehed omavahel oluliselt ei erine.

Vanust arvesse võttes on 14-19-aastastel ja 30-56-aastastel küsitatud MSM-idel enam meespartnereid, kui 20-29-aastastel. 30-56-aastaste seas on nooremate vanusrühmadega võrreldes suurem anaalseksi partnerite hulk (vt tabel 8).

Tabel 8: Keskmine meespartnerite arv viimase 6 kuu jooksul vanusrühmade lõikes

<i>Vanus</i>	<i>Meessoost seksuaalpartnerite arv</i>	<i>Meessoost anaalseksi partnerite arv</i>
14-19-aastased	5,5	2,3
20-29-aastased	3,7	2,4
30-56-aastased	5,4	3,5

Võrreldes andmeid haridustasemeti selgus statistiliselt oluline erinevus meespartnerite arvu osas. Enim oli meespartnereid põhiharidusega ja alla selle tasemega vastajatel – keskmiselt 6,8 meespartnerit. Statistiliselt oluliselt erinesid nad keskharidusega MSM-ideest, kellel oli keskmiselt 3,2 meespartnerit (vt tabel 9).

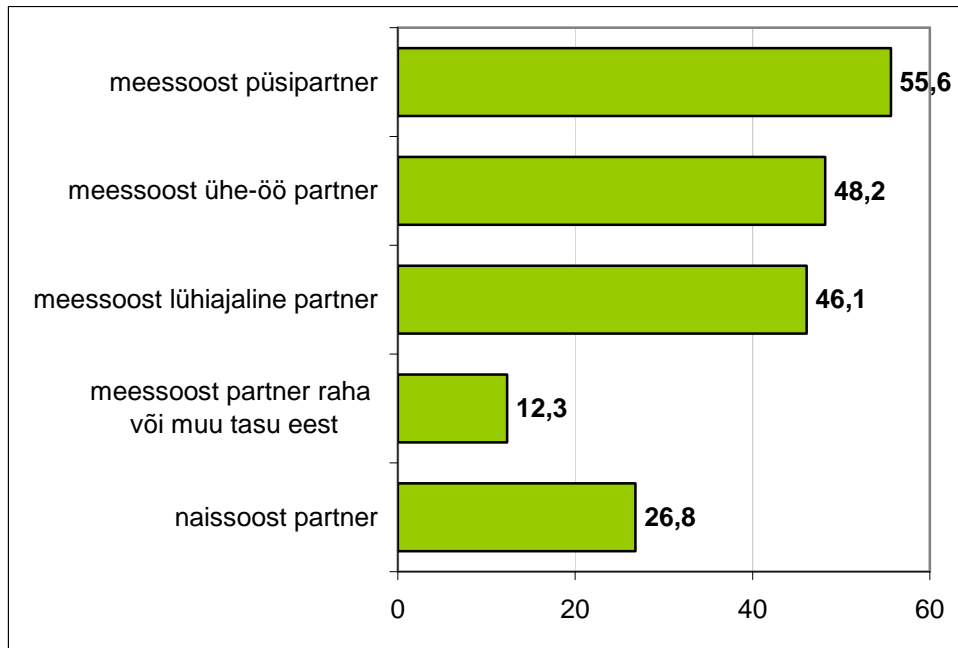
Tabel 9: Keskmine meespartnerite arv viimase 6 kuu jooksul haridustaseme lõikes

<i>Haridustase</i>	<i>Meessoost seksuaalpartnerite arv</i>	<i>Meessoost anaalseksi partnerite arv</i>
põhiharidus või alla selle	6,8	2,5
keskharidus	3,2	2,7
kutsekeskharidus	5,1	3,3
kõrgharidus/kraad	4,7	2,5

Elukohtade osas on statistiliselt oluline erinevus märgata anaalseksi partnerite arvu vaadates. Teiste piirkondadega võrreldes oli anaalseksi partnereid 6 kuu jooksul oluliselt vähem Tartu piirkonna vastajatel. Tartu piirkonnas 2,0, Tallinna piirkonnas 2,9 ja mujal 3,4 partnerit.

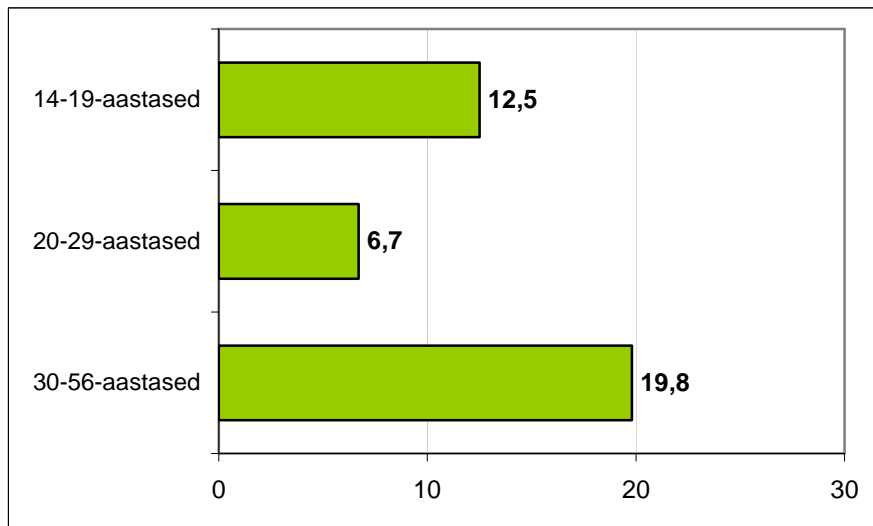
Rahvusesti olulisi erinevusi ei esinenud.

Edasi uuriti vastajatelt, millist tüüpi partneritega nad viimase 6 kuu jooksul seksuaalvahekorras on olnud. Vastajate seas oli kõige enam neid, kes viimase poole aasta jooksul olid vahekorras olnud meessoost püsipartneriga – rohkem kui pooled. Veidi alla poole vastanud MSM-ideest olid olnud seksuaalsuhetes lühiajaliste ja ühe-öö partneritega. Üle kümnendiku leidis neid, kes olid viimase 6 kuu jooksul seksuaalvahekorra eest mehega maksnud kas rahas või mõnel muul viisil. Naisterahvaga oli vahekorras olnud veidi üle veerandi MSM-ideest (vt joonis 12).

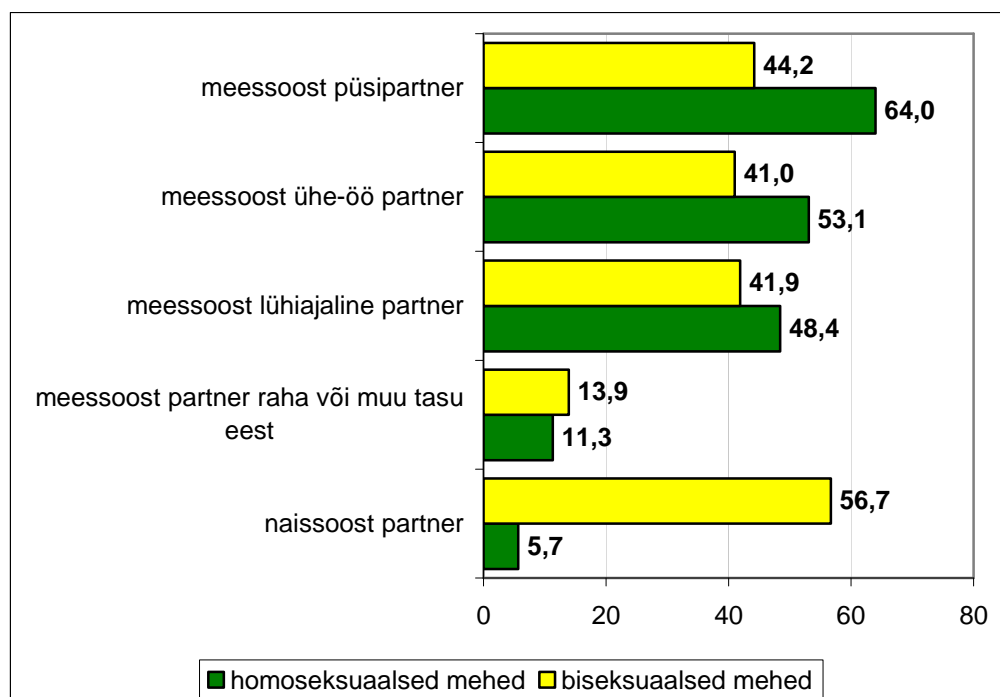
Joonis 12: Seksuaalpartnerid viimase 6 kuu jooksul (%)

Gruppidevaheline erinevus tuli ilmsiks vaid vanusrühmiti ning meespartneri puhul, kellele oli seksi eest tasutud. Nimelt oli 30-56-aastaste seas kõige enam neid, kes olid viimase 6 kuu jooksul seksi eest maksnud (vt joonis 13).

Joonis 13: Vastajad, kellel on viimase 6 kuu jooksul olnud meessoost seksuaalpartnereid, kellele maksti rahas või muul viisil, vanusrühmade lõikes(%)

Analüüsid andmeid seksuaalse orientatsiooni lõikes ilmnesid olulised erinevused naispartneri, meessoost püsi- ja ühe-öö partneri osas. Ennast biseksuaalseks pidavate meeste hulgas oli küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul naispartneriga vahekorras olnud enam kui pooled. Homoseksuaalsete meeste seas jäi antud näitaja alla kümnendiku. Homoseksuaalsete meeste seas oli aga oluliselt enam vastajaid, kellel oli olnud seksuaalvahekordi meessoost püsipartneri ja ühe-öö partneriga (vt joonis 14).

Joonis 14: Seksuaalpartnerid viimase 6 kuu jooksul seksuaalse orientatsiooni lõikes (%)

7.2. Riskikäitumise tase seksuaalsuhetes

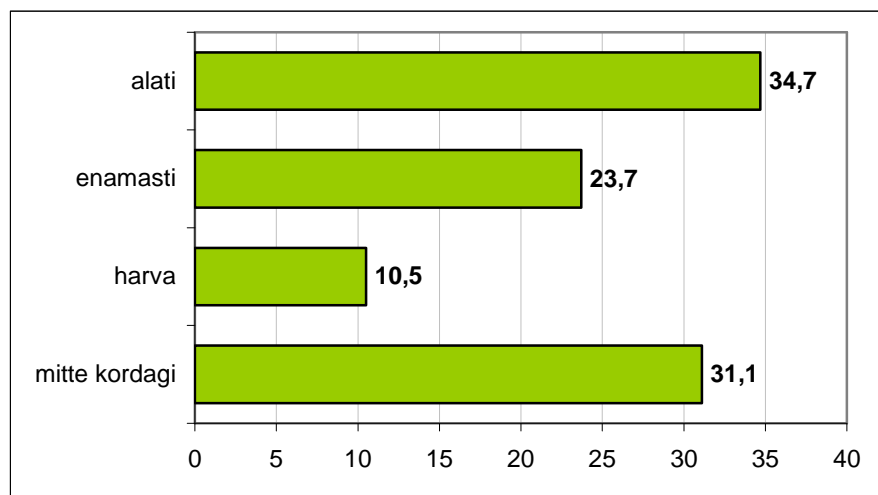
Kondoomi kasutamine anaalseksi vahekorras meestega

Riskikäitumise taset MSM-ide seksuaalelus saab vaadata läbi näitajate:

- MSM-id, kes kasutasid alati kondoomi viimase 6 kuu jooksul olles anaalses vahekorras meespartneriga.
- MSM-id, kes kasutasid kondoomi viimasel korral olles anaalses vahekorras meespartneriga.

Neljandik (n=80) vastanud MSM-idest märkis, et nad ei ole viimase 6 kuu jooksul olnud anaalses vahekorras meestega. Need küsitlused on järgnevast analüüsist välja jäetud.

Anaalses vahekorras olnutest oli viimase 6 kuu jooksul alati kondoomi kasutanud umbes kolmandik MSM-idest. Samas suurusjärgus oli ka neid, kes ei kasutanud kondoomi mitte kordagi (vt joonis 15).

Joonis 15: Kondoomi kasutamise sagedus viimase 6 kuu jooksul olles anaalses vahekorras meespartneriga (% anaalvahekorras olnutest)

Kondoomi kasutamise sageduse osas erinevate gruppide võrdluses olulisi erinevusi ei ilmnenud.

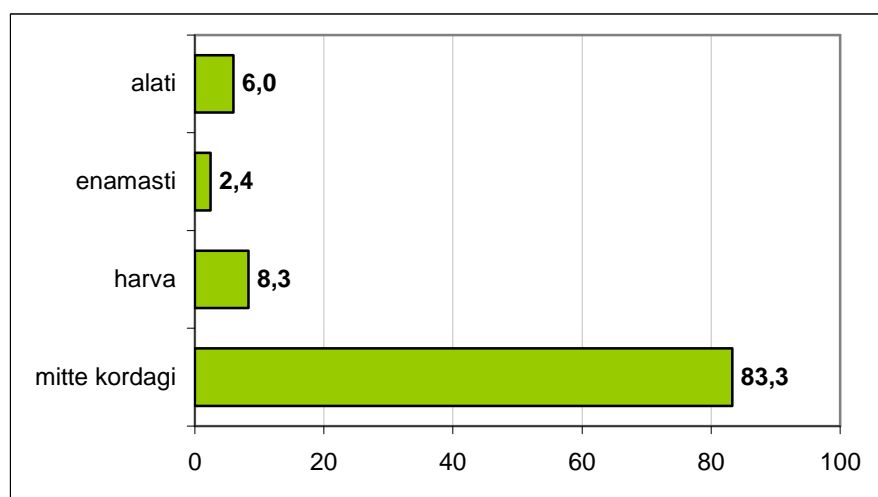
Viimasel korral, kui oldi anaalses vahekorras meespartneriga, kasutas kondoomi 45% ankeedile vastanud MSM-idest. Gruppidevaheline erinevus tuli esile rahvuste lõikes. Eestlaste seas oli muu rahvuse esindajatega võrreldes oluliselt vähem neid, kes kasutasid viimase anaalseksi ajal mehega kondoomi – vastavalt 41% ja 58%.

Lisaks toodud indikaatoritele uuriti, kui sageli kasutati kondoomi olles oraalsetes vahekorras meespartneriga ning vahekorras naissoost seksuaalpartneriga.

Kondoomi kasutamine oraalsetes vahekorras meestega

16% vastanutest (n=49) märkis, et nad ei ole küsitlusele eelnenud poole aasta jooksul olnud oraalsetes vahekorras meestega. Järgnevas analüüsis ei ole neid MSM-e arvestatud.

Oraalseksi ajal oli kondoomi alati kasutanud vaid 6% vastanutest ning üle kaheksakümne protsendi ei olnud seda viimase 6 kuu jooksul kunagi teinud (vt joonis 16).

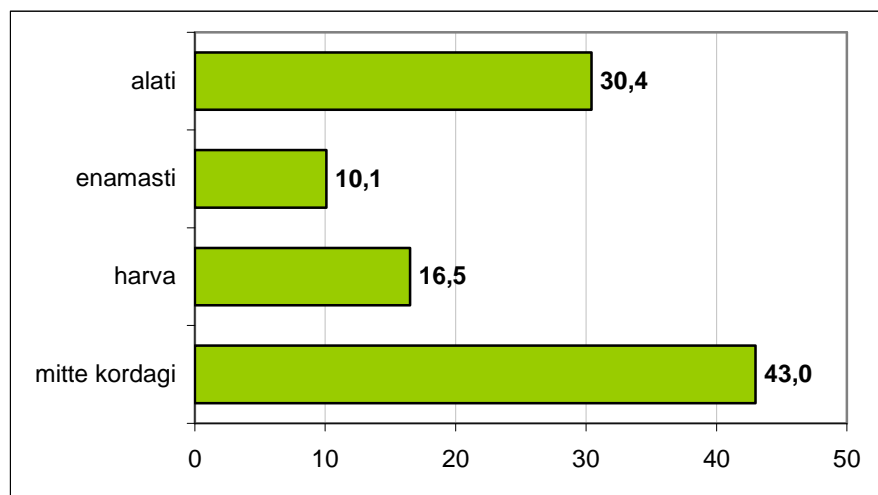
Joonis 16: Kondoomi kasutamise sagedus viimase 6 kuu jooksul olles oraalsetes vahekorras meespartneriga (% oraalsetes vahekorras olnutest)

Kui võrrelda andmeid seksuaalse orientatsiooni alusel, siis biseksuaalsete meeste seas on oluliselt enam neid, kes kasutasid viimase 6 kuu jooksul oraalseksi ajal meespartneriga kondoomi – 11%. Homoseksuaalsete meeste seas oli antud näitaja 3%.

Vanust, rahvust, haridust ja elukohti arvesse võttes olulisi erinevusi esile ei kerkinud.

Kondoomi kasutamine naispartneriga

Naissoost seksuaalpartneriga kondoomi kasutamise sagedust analüüsid arvestati vaid neid, kes olid küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul taolises vahekorras olnud (27%, n=80). Veidi vähem kui kolmandik oli kondoomi kasutanud alati ning üle neljakümne protsendi ei olnud seda kordagi teinud (vt joonis 17).

Joonis 17: Kondoomi kasutamise sagedus viimase 6 kuu jooksul olles vahekorras naispartneriga (% naispartneriga seksuaalvahekorras olnutest)

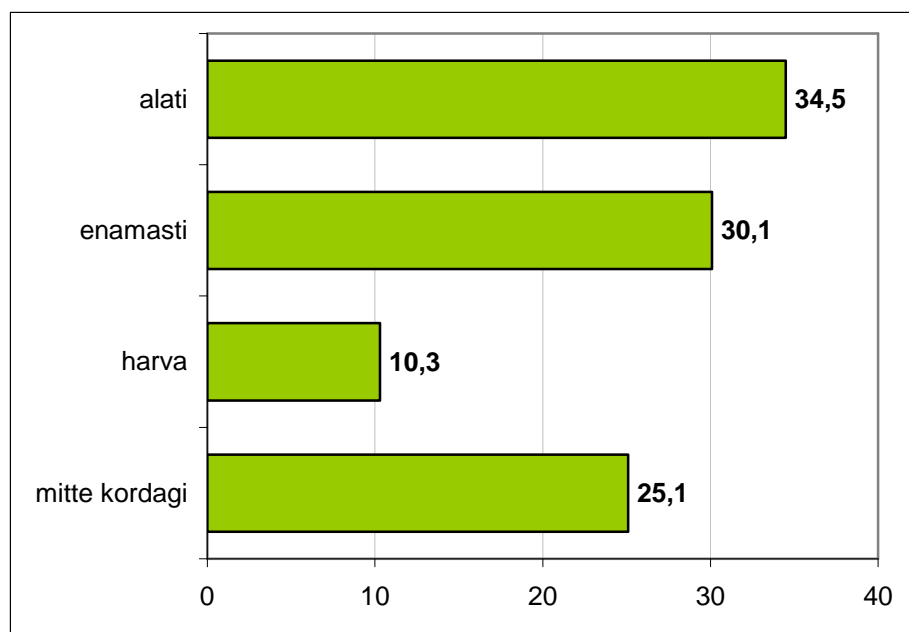
Erinevate gruppide vahelisi erinevusi ei ilmnenud.

Eraldi on analüüsis vaadeldud nende kondoomi kasutamist, kellel on olnud viimase 6 kuu jooksul seksuaalvahekordi nii meestega (anaalseks) kui naistega. Selliseid MSM-e oli kõigi küsitletute hulgas 16%, n=51. Nendest kasutas nii mehe kui naisega vahekorras olles alati kondoomi 17,6%. Kordagi ei kasutanud kummagi partneri liigiga kondoomi 15,7%. Muude variantide esindajaid (näiteks kasutas kondoomi alati mehega, aga naisega mitte kunagi või mõlemate puhul enamasti jne) oli kokku 66,7%.

Lubrikandi kasutamine

Et lubrikant vähendab kondoomi purunemise tõenäosust, uuriti MSM-idelt ka seda, kuivõrd nad on küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul libestusainet kasutanud. Analüüsil on arvestatud ainult nende hulka, kes on küsitlusele eelnenud poole aasta jooksul olnud analvahekorras meespartneriga.

Alati lubrikandi kasutajate hulk oli sama suur, kui alati kondoomi kasutajate osakaal – veidi üle kolmandiku. Veerand anaalses vahekorras olnutest ei teinud seda kordagi (vt joonis 18).

Joonis 18: Lubrikandi kasutamise sagedus viimase 6 kuu jooksul (% anaalses seksuaalvahekorras olnutest)

Muust rahvusest MSM-ide seas on eestlastega võrreldes lubrikandi kasutamine oluliselt enam levinud. Eestlastest ei olnud lubrikanti viimase 6 kuu jooksul kordagi kasutanud 31% analvahekorras olnutest, mitte-eestlaste 11%.

Muudes gruppides olulisi erinevusi esile ei kerkinud.

7.3. Kondoomi kasutamata jätmise põhjused

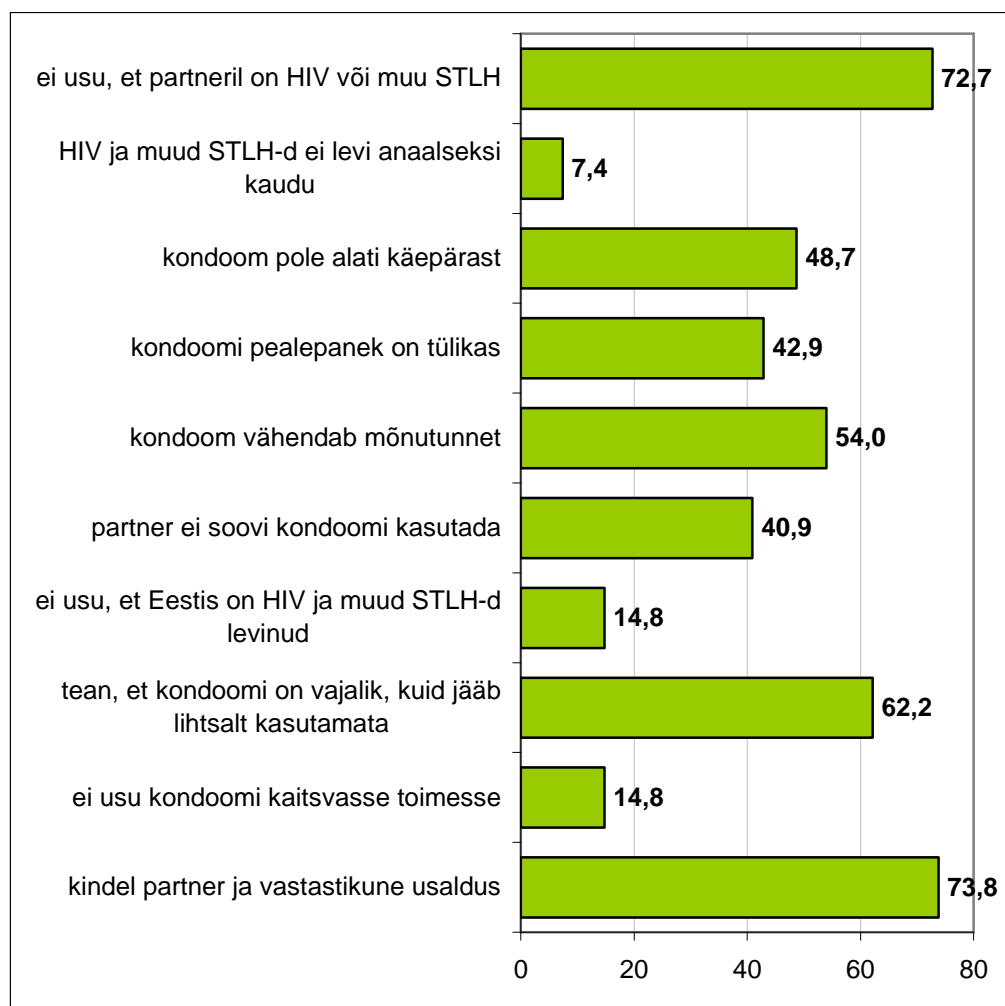
Nendel interneti teel küsitletud MSM-idel, kes ei kasutanud viimase poole aasta jooksul analvahekorras olles alati kondoomi, paluti välja tuua kondoomi kasutamata jätmise põhjused. Vastanutel oli võimalus toodud põhjuseid hinnata 3-pallisel skaalal - „jah, see põhiliselt“, „jah, see osaliselt“, „ei, see kindlasti mitte“.

Kõige enam levinud põhjusteks kondoomi kasutamata jätmiseks on:

- 1) kindel partner ja vastastikune usaldus;
- 2) ei usu, et partneril on HIV-i või mõni muud sugulisel teel leviv haigus (STLH);
- 3) tean, et kondoom on vajalik, kuid see jääb lihtsalt kasutamata;
- 4) kondoom vähendab mõnutunnet.

Toodud põhjusi tõi kondoomi kasutamist takistava tegurina välja üle poole vastanutest.

Kõige väiksem oli MSM-ide hulgas nende osakaal, kes arvasid kondoomi mitte kasutades, et HIV/STLH ei levi anaalseksi kaudu, et HIV/STLH-id ei ole Eestis nii levinud, et peaks kondoomi kasutama ning et kondoomidel ei ole kaitsvat toimet. Toodud põhjuseid märkis ära alla viiendiku vastanutest (vt joonis 19).

Joonis 19: Kondoomide mittekasutamise põhjused (%)
Arvestatud vastused „jah, see põhiliselt“ + „jah, see osaliselt“

Võttes arvesse erinevaid sotsiaal-demograafilisi andmeid kondoomi mittekasutamise põhjuste järjestuses erinevusi ei esinenud.

Seksuaalset orientatsiooni analüüsi aluseks võttes selgusid järgmised erinevused gruppide vahel:

- Võrreldes homoseksuaalsete meestega ei kasuta oluliselt enam biseksuaalseid mehi anaalseksi vahekorras kondoomi, sest kondoom jääb lihtsalt kasutamata (biseksuaalsetest meestest 73% ja homoseksuaalsetest 55%) ning partner ei soovi kondoomi kasutada (biseksuaalsetest meestest 53% ja homoseksuaalsetest 33%).
- Oluliselt enam homoseksuaalseid mehi ei kasuta analvahekorras kondoomi, sest neil on kindel partner ja vastastikune usaldus (homoseksuaalsetest meestest 80% ja biseksuaalsetest 63%).

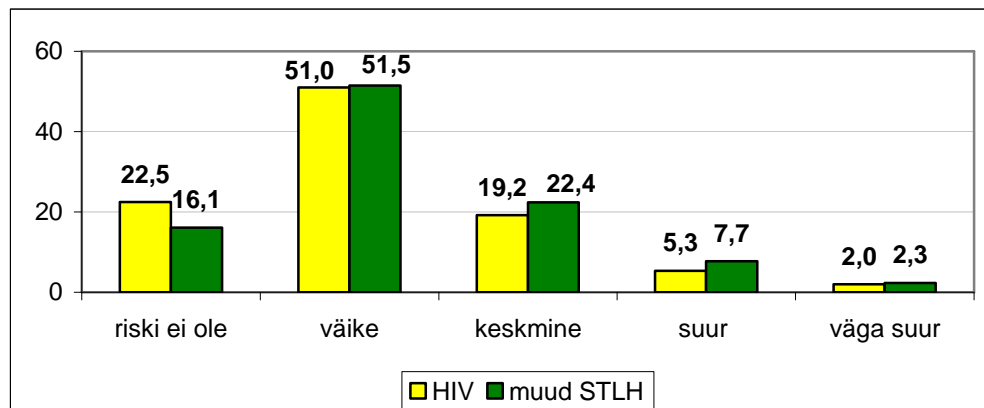
Andmete analüüsimisel rahvusesti esines vaid üks erinevus: oluliselt enam eestlastest ei kasuta kondoomi, sest see vähendab mõnutunnet (eestlastest 58% ja mitte-eestlastest 39%).

7.4. Hinnang võimalusele nakatuda HIV-i ja STLH-sse

Küsitletud MSM-idel paluti 5-pallisel skaalal (1-väga suur, ..., 5- riski ei ole) hinnata enda riski nakatuda lähima aasta jooksul HIV-i ja muudesse STLH-desse. Antud skaalal on keskmiseks hinnanguks 3,0. Mida väiksem on keskmine hinnang, seda kõrgemaks hinnatakse enda nakatumise riski.

Enda riski nakatuda HIV-i hinnati veidi madalamaks kui nakatumise võimalust teistesse seksuaalsel teel levivatesse haigustesse – keskmine hinnang vastavalt 3,87 ja 3,71.

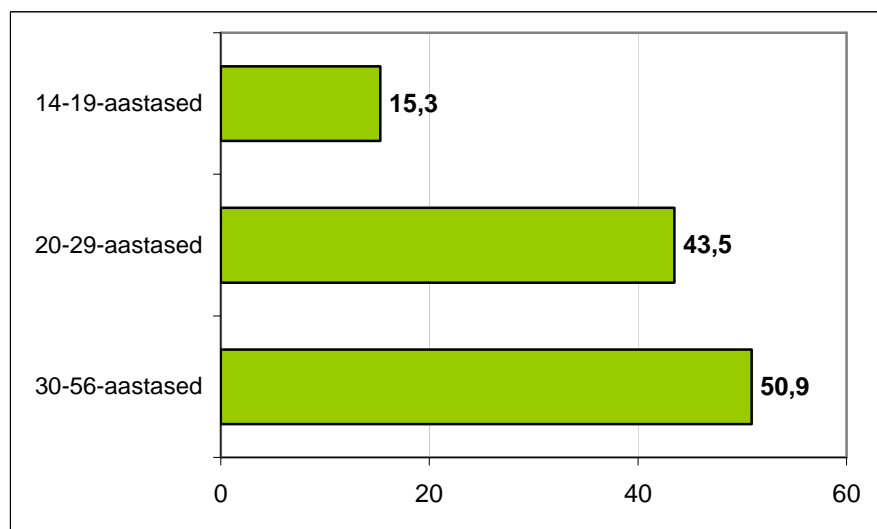
Protsentuaalse jaotuse põhjal hindas 74% vastanutest oma riski nakatuda HIV-i kas olematuks või väikeseks. Sama näitaja STLH-de kohta oli 68%. Viiesimik MSM-e leidis, et riski tase on keskmine. Suureks või väga suureks pidas oma nakatumise võimalust alla kümne protsendi vastanutest (vt joonis 20). HIV-i ja STLH näitajate vahel olulisi erinevusi ei esinenud.

Joonis 20: Hinnang nakatuda lähima aasta jooksul HIV-i ja muudesse STLH-desse (%)

Gruppide vaheline erinevus tuli ilmsiks elukohta arvesse võttes. Tartu piirkonna vastajad hindasid võimalust nakatuda STLH-desse muu Eestiga võrreldes kõrgemaks – keskmine hinnang vastavalt 3,53 ja 3,87. Tallinna piirkonna vastajate keskmine hinnang oli 3,71.

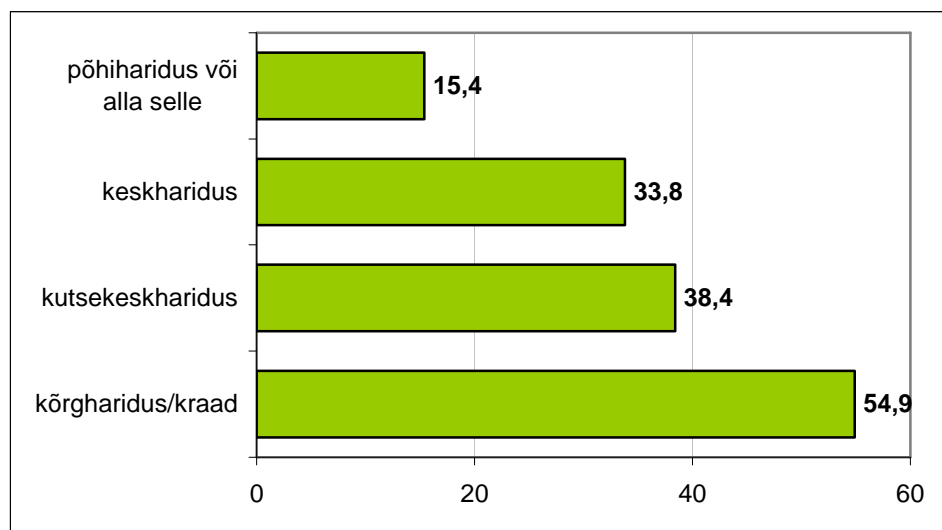
Küsitletud MSM-idelt uuriti ka, kas nad on kunagi HIV-testi tegemas käinud. Vastanutest 41% on käinud oma elu jooksul HIV-testi tegemas, neist 60% on teinud seda viimase aasta jooksul (sh 15% küsitlusele eelnenud kuu jooksul). 14-19-aastaste seas on kõige vähem neid, kes on oma elu jooksul HIV-testi teinud – alla viiendiku. 30-56-aastastest on testi käinud tegemas umbes pooled (vt joonis 21).

Joonis 21: Elu jooksul HIV testi tegemas käinud vanusrühmades (%)

Ka haridustasemete osas on gruppidevahelist erinevust märgata. Kõige vähem oli HIV-testi tegemas käinud MSM-e põhihariduse või alla selle tasemega vastajate seas – alla viiendiku.

Keksharidusega ja kutsekeskharidusega vastajatest olid oma elu jooksul testi teinud üle kolmandiku, kõrghariduse või kraadiga vastajatest üle poole (vt joonis 22).

Joonis 22: Elu jooksul HIV testi tegemas käinud haridustasemete lõikes (%)

Elukohtade lõikes erinesid teistest vastajad, kes ei ela Tallinna või Tartu piirkonnas. Nende seas oli HIV-testi tegijaid 27%. Nii Tallinna kui Tartu piirkonna vastajatest on oma elu jooksul testi teinud 44%.

8. Riskirühmad

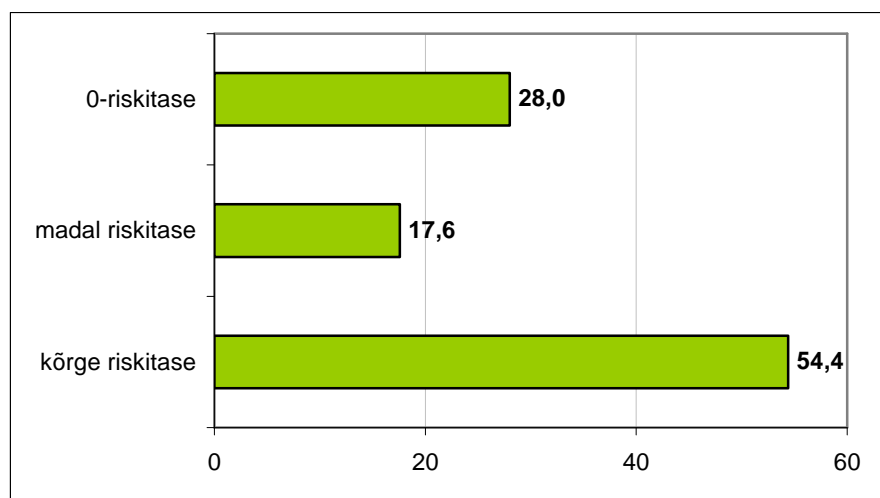
Viimases peatükis antakse ülevaade meestevaheliste seksuaalsuhetega seotud riski tasemest küsitletud MSM-ide hulgas. Selleks arvutati välja riskeeriva seksuaalkäitumise skoor, mille puhul võeti arvesse järgmised komponendid:

- kondoomi kasutamine viimase 6 kuu jooksul olles anaalses vahekorras meespartneriga (0 = kasutas kondoomi alati; 1 = ei kasutanud alati kondoomi);
- kondoomi kasutamine viimase anaalse vahekorra ajal meespartneriga (0 = kasutas kondoomi; 1 = ei kasutanud kondoomi).
- viimase 6 kuu jooksul seksuaalvahekord partneriga, kellele maksti seksi eest rahas või muul viisil (0 = ei olnud taolist seksuaalvahekorda, 1 = oli seksuaalvahekord taolise partneriga)

Peale komponentide liitmist saadi riskiva seksuaalkäitumise skoor vahemikus 0 kuni 3. Vastavalt skoorile jagati vastajad kolme riskirühma:

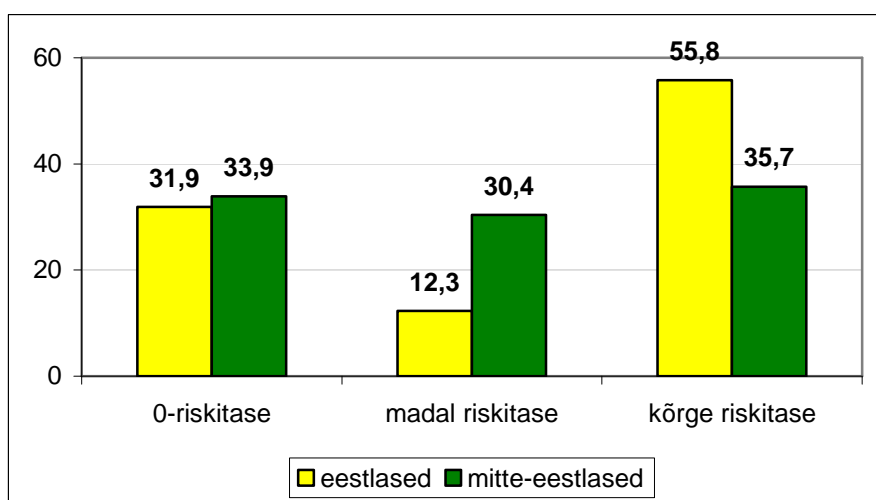
- 0-riskitasemega grupp – skoor = 0;
- madala riskitasemega grupp – skoor = 1;
- kõrge riskitasemega grupp – skoor = 2-3.

Kõige enam oli vastajate hulgas kõrgeima seksuaalse riskikäitumise tasemega MSM-e – rohkem kui pooled respondentidest. Vähem kui kolmandik ankeedile vastanutest kuuluvad oma seksuaalkäitumise poolest 0-riskitasemega gruppi (vt joonis 23).

Joonis 23: Vastajate jagunemine riskirühmadesse (%)

Võttes arvesse riskikäitumise skoori kõik kolm komponenti erinevate alagruppide lõikes riskirühmades statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Kui aga jätta skoorist välja komponent, mis väljendab viimase 6 kuu jooksul vahetunde partneriga, kellele maksti rahas või muul viisil, tuli esile erinevus rahvuste lõikes. Eestlastest rohkem kui pooled kuuluvad kõrgeima riskikäitumisega grupp, samal ajal muust rahvusest vastajatest veidi rohkem kui kolmandik (vt joonis 24).

Joonis 24: Jagunemine riskirühmadesse rahvusgruppide lõikes arvestades kahte skoori komponenti (%)

Erineva riskitasemega grupe võrreldi teadmiste põhjal HIV-i levikuteedest, kuid statistiliselt olulisi erinevusi riskirühmade teadmiste tasemes ei ilmnenud. Riskirühmade vahel ei esinenud erinevusi ka hinnangutes võimalusele nakatuda HIV-i ja STLH-esse lähima aasta jooksul.

Kokkuvõte

Andmete kogumine uurimuse „HIV/AIDS-iga seotud teadmised ja käitumine gay-internetilehekülgi külastavate meeste seas“ tarvis toimus kevadel 2004 kahe internetilehekülje kaudu. Analüüsitud on 312 MSM-i andmeid. Vastanutest 59% peab ennast homoseksuaalseks ja 41% biseksuaalseks meheks.

Eluviis

- Umbes kümnendik vastanutest on viimase 6 kuu jooksul tarvitanud narkootikume (2% on teinud seda süstimise teel).
- Pooled vastanutest on viimase 6 kuu jooksul külastanud gay-klubi või -sauna.
- Ligemale kolmveerandi MSM-de vanemad ei tea nende seksuaalset orientatsiooni. Heteroseksuaalsed sõbrad pole vastaja seksuaalse orientatsiooniga kursis umbes kolmandiku MSM-de puhul.
- 32% puhul ei tea keegi lähemast suhtlusringkonnast tema bi- või homoseksuaalsusest. Biseksuaalsete meeste seas on oluliselt enam (veidi üle poole) neid, kelle seksuaalsest orientatsioonist lähim suhtlusringkond teadlik ei ole.

HIV-iga seotud teadmised ja arusaamad

- Üle üheksakümne protsendi vastanutest teavad, et HIV-i võib nakatuda süstides varasemalt kasutatud süstlaga ning et terve väljanägemisega inimene võib olla nakatunud HIV-i.
- Kõige vähem ollakse kursis sellega, et sääsehammustuse kaudu HIV ei levi.
- Korrektheid teadmisi HIV-i levikuteedest omab (ehk vastas õieti kõigile viiele küsimusele) 29% küsitletud MSM-dest. Sääsehammustuse küsimust mitte arvestades tõuseb antud näitaja 51%-ni.
- Kõige enam soovitakse HIV/AIDS-i teemalist teavet saada läbi interneti, ajalehtede-ajakirjade ja televisiooni.
- HIV-i levikuga seotud valearusaamad on küsitletud MSM-ide seas vähe levinud. Umbes neliteist protsenti arvab, et HIV-i on võimalik nakatuda kasutades HIV-positiivse inimesega ühist tualetti ning süües ühistest toidunõudest.
- Enam kui kolmveerand küsitletutest on nõus erinevates olmekontaktides HIV-i nakatunud inimestega kokku puutuma.
- 49% vastasid nn tolerantselt kõigile kolmele küsimusele kokkupuute kohta HIV-positiivsete inimestega.
- Enam kui kuuskümmend protsenti küsitletutest on seisukohal, et HIV-positiivne inimene peab oma nakatumisest sõpradele ja tuttavatele rääkima.

Riskikäitumine seksuaalsuhetes

- Kolmveerand MSM-idest märkis, et nad on viimase 6 kuu jooksul olnud anaalses vahekorras meestega; 84% märkis, et nad on olnud oraalses vahekorras meestega.
- Küsitlusele eelnenud 6 kuu jooksul oli ankeedile vastanutel keskmiselt 4,7 meessoost seksuaalpartnerit ning 2,8 anaalseksi partnerit.
- Partnerite arvu poolest homo- ja biseksuaalsed mehed omavahel oluliselt ei erine. Vanust arvesse võttes on 14-19-aastastel ja 30-56-aastastel enam meespartnereid, kui 20-29-aastastel.
- Enam kui pooltel vastanutest olid 6 kuu jooksul seksuaalsuhted meessoost püsipartneriga. Veidi vähem kui pooled on olnud seksuaalsuhetes meessoost ühe-öö või lühiajaliste partneritega.
- 26% MSM-del on viimase 6 kuu jooksul olnud seksuaalsuhteid naispartneriga. Ennast biseksuaalseks pidavate meeste hulgas on naispartneriga vahekorras olnud enam kui pooled; homoseksuaalsete meeste seas alla kümnendiku.
- Anaalses vahekorras oli viimase 6 kuu jooksul alati kondoomi kasutanud 35% MSM-idest. Samas suurusjärgus oli ka neid, kes ei kasutanud kondoomi kordagi. Bi- ja homoseksuaalsete meeste seas antud näitaja ei erinenud.
- Viimasel korral olles anaalses seksuaalvahekorras meespartneriga kasutas kondoomi 45% vastanutest.
- Alati lubrikandi kasutajate hulk oli sama suur, kui alati kondoomi kasutajate osakaal – veidi üle kolmandiku.

- Oraalseksi ajal oli kondoomi alati kasutanud 6% vastanutest ning üle kaheksakümne protsendi ei olnud seda viimase 6 kuu jooksul kordagi teinud. Biseksuaalsete meeste hulgas oli homoseksuaalsetega võrreldes enam oraalseksi ajal alati kondoomi kasutanuid.
- Vahekorras naispartneriga oli alati kondoomi kasutanud 30% ning üle neljakümne protsendi ei olnud seda kordagi teinud.
- Nii mees- kui ka naissoost seksuaalpartneritega oli viimase 6 kuu jooksul vahekorras olnud 16% kõigist küsitletud MSM-dest. Nendest vaid 18% kasutas mõlema partneri korral alati kondoomi.
- Kõige enam levinud põhjusteks kondoomi kasutamata jätmiseks on: kindel partner ja vastastikune usaldus; ei usuta, et partneril on HIV või STLH; kondoom jääb lihtsalt kasutamata.
- Umbes pool vastanutest pidas oma nakatumise riski HIV-i ja STLH-sse väikeseks. Suureks pidas oma nakatumise võimalust vaid mõni protsent vastanutest
- Vastanutest 41% on käinud oma elu jooksul HIV-testi tegemas, neist 60% on teinud seda viimase aasta jooksul.
- Vastajaid riskikäitumise taseme alusel kolme gruppi jagades moodustavad suurima grupi kõrge riskikäitumisega MSM-id – 54% vastanutest.

Küsitletud MSM-e erinevate gruppide (vanus, rahvus jne) lõikes vaadates näeme, et vastajad on oma teadmiste, arusaamade ja käitumise poolest suhteliselt homogeensed. Kõige enam erinevusi tuli esile haridustasemete osas, kus kõige madalama haridustasemega (põhiharidus ja alla selle) vastajate hulgas on:

- enam neid, kelle lähemas suhtlusringkonnas ei olda nende seksuaalsest orientatsioonist teadlikud;
- enam HIV-i levikuga seotud valearusaamu;
- suurem arv meespartnereid viimase poole aasta jooksul;
- vähem neid, kes on oma senise elu jooksul HIV-testi tegemas käinud.

Kokkuvõttes ei ole aga ka siin tegemist suurema riskikäitumise tasemega rühmaga.